

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ УМІНЬ ПІД ВПЛИВОМ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

За умов розбудови демократичної держави однією з найактуальніших залишається проблема постійного підвищення рівня освіти і культури народу. Тому так гостро стоїть сьогодні завдання – навчити учнів вчитися, самостійно поповнювати знання, орієнтуватися у потоці інформації. Пошуки ефективних шляхів підвищення виховного рівня процесу навчання в навчальному закладі все більше привертають увагу педагогів, вчених і практиків до проблеми міжпредметних зв'язків. У дослідженнях відомих вчених-педагогів (І. Д. Зверева, В. М. Коротова, М. М. Скаткін та ін.) міжпредметні зв'язки виступають як умова єдності навчання і виховання, засіб комплексного підходу до предметної системи навчання.

Проблема міжпредметних зв'язків цікавила педагогів ще в далекому минулому. Прогресивні педагоги – Я.А.Коменський, К.Д. Ушинський, Н.К. Крупська – підкреслювали необхідність взаємозв'язків між навчальними предметами для відображення цілісної картини природи «в голові учня», для створення істинної системи знань і правильного світорозуміння.

Адже жоден навчальний предмет неможливо викладати у повній ізоляції від інших галузей людських знань. Зв'язки між предметами допомагають комплексно підходити до навчання та виховання учнів, виступають зв'язуючою ланкою між предметами, які вивчаються на сьогоднішній день.

Актуальність міжпредметних зв'язків у професійному навчанні очевидна. Вона обумовлена сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція суспільних, природничих і технічних знань. Інтеграція наукових знань, у свою чергу, пред'являє нові вимоги до фахівців. Зростає роль знань людини в області суміжній зі спеціальністю наук і умінь комплексно застосовувати їх при вирішенні різних завдань.

Здійснення міжпредметних зв'язків на практиці викликає чимало труднощів: як організувати пізнавальну діяльність учнів, щоб вони хотіли і вміли встановлювати зв'язки між різними навчальними предметами; як викликати їх пізнавальний інтерес до світоглядних питань науки; яким чином об'єднати зусилля педагогів різних предметів у досягненні виховного ефекту навчання?

Розвиток пізнавальних інтересів залежить від оволодіння учнями узагальненими вміннями пошукової діяльності та вміннями здійснювати міжпредметні зв'язки. Вивчення психології мислення довело, що в якості внутрішнього спонукача пошукової діяльності виступає усвідомлення мети, пізнавальної потреби, яка регулює процес пошуку, відбиваючись і на його емоційній насиченості. Прийняття міжпредметного завдання значною мірою

залежить від теоретичної спрямованості пізнавальних інтересів учня, його прагнення до пізнання філософських, світоглядних аспектів у предметних знаннях. Міжпредметні зв'язки на перших етапах включення в пізнавальну діяльність змінюють відповідність рівнів умінь та інтересів учнів з предметів. Уміння, що виникають під час вирішенні міжпредметних завдань, починають більшою мірою залежати від досвіду перенесення, оволодіння його способами, ніж від раніше сформованого, але тим не менш рухомого інтересу до того чи іншого предмету. В одних учнів під впливом міжпредметних зв'язків підвищується інтерес до предметів, а рівень знань і умінь ще залишається невисоким. У інших, навпаки, значно зростають вміння міжпредметного перенесення, але помітних змін у розвитку предметних інтересів не спостерігається. Вони зберігають стійкість. Це пояснюється тим, що міжпредметні зв'язки не є єдиним фактором, що формує пізнавальні інтереси учнів. Пізнавальний досвід, обмежений вузькими предметними мірками, заважає побачити добре відоме в новому, незвичайному аспекті, необхідному для творчого вирішення міжпредметного завдання. У таких ситуаціях заважає звичка мислити по-старому. Міжпредметні зв'язки, що систематично включаються до навчального пізнання, позитивно змінюють широту і діапазон застосування знань і умінь. Це сприяє розумовому розвитку учнів і формуванню широких пізнавальних інтересів як одному з показників розвитку особистості. У діяльності на основі міжпредметних зв'язків виникає стійка залежність: широта пізнавальних інтересів – усвідомлене сприйняття міжпредметних завдань – потреба в пізнанні міжпредметних зв'язків – творчий підхід – вміння мислити системно – пізнавальна самостійність учня. Включення в процес навчання міжпредметних зв'язків як стимулу пізнавального інтересу якісно перетворює інші його стимули. Це відбувається внаслідок того, що навчальний процес є системою, в якій всі компоненти знаходяться в структурно-функціональному зв'язку і зміна одного з них порушує ці зв'язки і викликає необхідність системного підходу до організації всього процесу. Включені в зміст уроку міжпредметні зв'язки підсилюють його новизну. Викликають оновлення вже відомого матеріалу, об'єднують нові і колишні знання в систему. Зв'язки суміжних курсів дозволяють глибше проникнути в сутність предметів, розкрити, наприклад, причинно - наслідкові зв'язки. Це дає можливість повніше показати історію науки, методи та досягнення сучасної науки, в якій посилюються інтеграція знань та системний підхід до пізнання. Зміцнюючи стимулюючий зміст уроків, міжпредметні зв'язки активізують і процес засвоєння знань, заснований на їх постійному застосуванні. Стає наочною практична потрібність і корисність знань з усіх предметів. Усвідомлення потрібності знань надійно зміцнює інтерес до їх поглиблення і розширення. Сам процес пізнання, збагачений міжпредметними зв'язками, активізуючи розумові процеси, служить джерелом стійкого інтересу учнів. Міжпредметні зв'язки посилюють узагальнюючий характер змісту навчального матеріалу, який вимагає зміни і методів навчання. Міжпредметні зв'язки приводять в дію всі стимули пізнавального інтересу, пов'язані з навчальною діяльністю: вносять проблемність, елементи дослідження і

творчості, урізноманітнюють форми самостійної роботи, спонукають до оволодіння новими вміннями. Перетворюючи методи навчання, міжпредметні зв'язки впливають на зміну і його організаційних форм. Виникає потреба у колективних формах організації навчальної роботи, які найкращим чином забезпечують вирішення міжпредметних проблем, створюючи умови для прояву знань та інтересів учнів з інших предметів. У процесі формування пізнавальних інтересів учнів міжпредметні зв'язки (змістовні, операційно-діяльні, організаційно-методичні) виконують багатопланові функції. Перш за все вони виступають як стимул інтересів учнів до уроків, заломлюючись у всіх інших позитивних стимулів, що йдуть від змісту, діяльності та відносин. Навчальна діяльність з опорою на міжпредметні зв'язки викликає безпосередній інтерес до уроків. Здійснюючись систематично, вони стають умовою формування стійких пізнавальних інтересів учнів. Сприяючи усвідомлення діалектичному зв'язку предметів і методів їх пізнання, міжпредметні зв'язки роблять значний вплив на пізнавальну самостійність і виступають фактором формування предметної спрямованості інтересів дітей. Методи анкетування учнів та інтерв'ю з педагогами показали зростання інтересу до предметів, викладання яких ґрунтується на широких міжпредметних зв'язках. Формування інтересів учнів зміцнює системність їх знань і мислення, наукового світогляду. Основним показником формування світоглядної спрямованості пізнавальних інтересів учнів є оцінні вміння. Сучасні програми по ряду навчальних предметів вимагають від учнів умінь оцінного характеру (наприклад, вміння дати усний відгук про прочитане в підручнику). Отже, навчання на основі різнобічних міжпредметних зв'язків активно формує стійкі широкі світоглядні пізнавальні інтереси, що особливо цінно для всебічного розвитку особистості. Світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів – це стійке прагнення учня до розуміння та обґрунтування істотних зв'язків, що пояснюють відносини «особистість і суспільство», «природа і суспільство», «людина і праця». Процес формування світоглядної спрямованості пізнавальних інтересів включає етапи: 1 етап – пробудження інтересу і бажання спиратися на міжпредметні зв'язки при засвоєнні загальнопредметних світоглядних ідей з допомогою елементів проблемності; 2 етап – розвиток і розширення інтересу до засвоєння ідей, формування пізнавальної самостійності при вирішенні міжпредметних задач; 3 етап – зміцнення та поглиблення інтересу до світоглядних проблем в процесі розвитку активності і самостійної діяльності учнів (система творчих робіт та позакласної роботи міжпредметного змісту). Розвиток пізнавальної самостійності в діяльності на основі міжпредметних зв'язків відбувається в тісному взаємозв'язку з формуванням світоглядних, ціннісних орієнтацій особистості, що регулюють її соціальну активність.

Отже, реалізація міжпредметних зв'язків сприяє систематизації, а, отже, глибині і міцності знань, допомагає дати учням цілісну картину світу. При цьому підвищується ефективність навчання і виховання, забезпечується можливість наскрізного застосування знань, умінь, навичок, отриманих на уроках з різних предметів.

Література

1. Актуальні питання формування інтересу в навчанні / под ред. Г.І. Щукіної. Москва, 1984.
2. Атутов П.Р., Бабкін Н.І., Васильєв Ю.К. Зв'язок трудового навчання з основами наук. Москва, 1983.
3. Гур'єв А.І. Міжпредметні зв'язки - теорія і практика. *Наука і освіта*: Гірничо-Алтайськ, 1998. № 2. 204 с.
4. Гур'єв А.І. Міжпредметні зв'язки в теорії та практиці сучасної освіти. *Інноваційні процеси в системі сучасної освіти*: матеріали Всеросс. наук.-практ. конф., Горно-Алтайськ, 1999. 160 с.
5. Максимова В.Н. Актуальні проблеми дидактики. Львів, 1982.
6. Максимова В.Н. Міжпредметні зв'язки і вдосконалення процесу навчання. Москва, 1977.

УДК 811.161.2

Тишковець М. П.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України,
tyshkovec@tdmu.edu.ua

ВИВЧЕННЯ СИНОНІМІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) У МЕДИЧНОМУ ЗВО

Комунікативна компетентність студентів медичних закладів освіти залежить від багатьох чинників: від володіння нормами літературної мови й фаховою термінологією, а також стандартизованими мовленнєвими конструкціями медичного профілю; від здатності використовувати мовні засоби відповідно до мети і ситуації спілкування та ін. Не менш важливо, на наш погляд, збагачувати та активізувати словниковий запас студентів, формувати вміння доречно і точно використовувати відповідні лексеми у побудові власних зв'язних висловлювань. Саме тому на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) у медичному виші не втрачає актуальності опанування теми «Лексичні норми професійного спілкування», а також її окремого розділу – групи слів за значенням.

Метою нашої розвідки є визначення оптимальних напрямів роботи для засвоєння синонімів під час вивчення української мови професійного спрямування студентами-медиками.

Словник української мови подає таке тлумачення: «Синонім – слово, близьке або тотожне значенням до іншого, але відмінне від нього звуковою формою, напр.: красивий, вродливий, гарний.» [3, с 185]. Більшість студентів медичного ЗВО володіють цією дефініцією. Однак майбутні лікарі і провізори часто допускаються помилок у використанні синонімів у мовленні, зокрема у вживанні слів у невластивому для них значенні, у невиправданій заміні одного слова іншим, у надмірному використанні запозичених лексем, у той час, коли